

De Zorg voor de Kinderen na Scheiding

Het effect van de verblijfsarrangementen van kinderen op de arbeidsmarktparticipatie van ouders na de scheiding

Naam: Eline Wessels (5971977)

Opleiding: Sociologie

Begeleider: Anne-Rigt Poortman

Tweede beoordelaar: Leonard van 't Hul

Datum: 15-06-2020

Abstract

Eerder onderzoek omtrent de inkomensdaling van vrouwen na scheiding noemt vaak de zorg voor de kinderen als verklaring. Het directe verband tussen deze twee variabelen ontbreekt echter als onderwerp in het onderzoeksveld. In dit onderzoek zal er daarom onderzocht worden wat het effect van verschillende verblijfsarrangementen (te verstaan inwonende ouders, co-ouderschap en uitwonende ouders) op arbeidsmarktparticipatie is en of het effect verschilt tussen mannen en vrouwen en naargelang de leeftijd van het kind. Voor het beantwoorden hiervan zal er gebruikt worden gemaakt van de data van de eerste wave van de survey New Families in The Netherlands. De resultaten bevestigen de causale theorie dat uitwonende ouders het meest werken na de scheiding, gevolgd door respectievelijk co-ouders en inwonende ouders. Dit resultaat blijft ook na rekening te hebben gehouden met selectiviteit van ouders die voor bepaalde verblijfsarrangementen hebben gekozen. Verder is er geen verschil in effecten tussen mannen en vrouwen of naargelang de leeftijd van het kind gevonden.

Trefwoorden

Verblijfsarrangementen; scheiding; co-ouderschap; kinderen; arbeidsmarktparticipatie

1. Inleiding

Na een scheiding komen individuen er financieel vaak alleen voor te staan. Om het financiële verlies van een partner te compenseren is het voor individuen van belang om na de scheiding deel te nemen aan de arbeidsmarkt (Jansen, Mortelmans & Snoeckx, 2009). Dit is vooral belangrijk voor de vrouw aangezien veel vrouwen te maken krijgen met een inkomensdaling na de scheiding, welke veel groter is dan de inkomensdaling van mannen na echtscheiding (DeWilde, 2002; Uunk, 2004). De daling van inkomens van vrouwen wordt niet alleen veroorzaakt door het verlies van het inkomen van de partner, maar ook door de geringe arbeidsdeelname van de vrouw. In Nederland werkt namelijk merendeel van de vrouwen deeltijd (Portegrijs, Boelens & Olsthoorn, 2004). Een belangrijke reden voor deze geringe arbeidsdeelname is dat de vrouw veelal de verantwoordelijkheid draagt voor de zorg voor de kinderen, waardoor zij minder de kans krijgt om humaan kapitaal op te bouwen en minder door kan groeien in haar baan (Jansen et al., 2009). Niet alleen voor de scheiding, maar ook daarna krijgt vaak de vrouw voornamelijk de zorg voor de kinderen (Geurts, 2017). Waar het kind komt te wonen na de scheiding, kan dus grote gevolgen hebben voor het dagelijks leven van de ouders, aangezien de zorg voor de kinderen om tijd vraagt. Deze tijd gestoken in zorgtaken kan dan niet besteed worden aan betaalde arbeid, al is dit wel belangrijk voor het financieel welzijn van de ouders, zoals eerder genoemd. In dit onderzoek tracht ik de relatie tussen de verblijfsarrangementen van de kinderen en de arbeidsdeelname van gescheiden ouders te onderzoeken. Het onderzoek omvat zowel gescheiden moeders als vaders. Daarnaast versta ik onder verblijfsarrangementen co-ouderschap en of het kind inwonend is of niet. Dit eerste type houdt in dat het kind evenveel bij de moeder als bij de vader verblijft en de zorg voor het kind dus evenredig is verdeeld tussen de ouders. Co-ouderschap heeft de laatste jaren een enorme vlucht genomen. Het percentage co-ouderschappen bedroeg namelijk 27% in 2013 ten opzichte van 4% in de jaren 90 (Geurts, 2017).

Er is tot nu toe nog maar weinig onderzoek gedaan naar de gevolgen van verschillende soorten verblijfsarrangementen op de arbeidsmarktparticipatie van gescheiden ouders. De bulk van het onderzoek is namelijk gericht op de consequenties van scheiding op de financiële situatie van individuen en op de arbeidsdeelname van mannen en vrouwen. Alhoewel zorgplichten vaak genoemd worden als verklaring voor de grotere effecten voor vrouwen (De Regt, Mortelmans & Marynissen, 2013; Jansen et al., 2009; Manting & Bouman, 2006; Raz-Yurovich, 2013), is dit nauwelijks direct onderzocht. Dit onderzoek zal een van de weinige onderzoeken zijn dat de directe relatie onderzoekt tussen de verblijfsarrangementen van

kinderen en arbeidsdeelname van gescheiden ouders. Bovendien wordt in dit onderzoek als een van de weinige onderzoeken co-ouderschap meegenomen als verblijfsarrangement. Naar mijn weten heeft slechts één eerder onderzoek, namelijk het onderzoek van Bakker en Mulder (2013), co-ouderschap meegenomen in hun onderzoek naar de consequenties van arbeidsdeelname van gescheiden ouders op het verblijfsarrangement van kinderen. Onderzoek naar co-ouderschap is belangrijk aangezien er de laatste jaren een toename plaatsvindt in het aantal co-ouderschappen (Geurts, 2017) en aangezien zodoende zowel het effect van vrouwen als mannen wordt gemeten. Dit is in tegenstelling tot voorgaand onderzoek, waar er vooral onderzoek wordt gedaan naar gescheiden moeders. Tot slot bestudeer ik de condities waaronder de verblijfsarrangementen vooral van belang zijn. In het bijzonder kijk ik of het effect verschilt tussen mannen en vrouwen en of het afhangt van de leeftijd van het kind. Vrouwen voelen zich namelijk doorgaans meer verantwoordelijk voor de zorg voor de kinderen dan mannen vanuit hun primaire opvoedersrol van oudsher (Bakker & Karsten, 2013). Om deze reden zouden verblijfsarrangementen met een grote zorglast restrictief kunnen werken op de arbeidsdeelname van vrouwen. Daarnaast kunnen verblijfsarrangementen met een hoge zorglast extra beperkend zijn als de kinderen jong zijn, aangezien jonge kinderen intensievere zorg behoeven dan kinderen die al wat ouder zijn (Leibowitz, Klerman & Waite, 1992; Van Damme, Kalmijn & Uunk, 2009). Al met al kan aan de hand van de eerdergenoemde vraagstukken de volgende onderzoeksvraag worden geformuleerd:

Wat is de invloed van het verblijfsarrangement van kinderen op de arbeidsparticipatie van gescheiden ouders en verschillen de effecten naargelang de sekse van de ouder of de leeftijd van het kind?

Om deze vraag te beantwoorden maak ik gebruik van grootschalige data uit Nederland, namelijk de New Families in The Netherlands survey (NFN; Poortman, Van der Lippe & Boele-Woeki, 2014; $N = 4190$). De data bevat een grote steekproef van recent gescheiden ouders en voormalig samenwonenden. Daarnaast is de data erg uniek aangezien het een grote steekproef van co-ouders bevat en er veel informatie beschikbaar is over de familiesituatie voor echtscheiding en de financiële situatie van de respondenten. Om deze redenen kunnen er meer betrouwbare vergelijkingen getrokken worden tussen verschillende verblijfsarrangementen dan het geval is bij voorgaande onderzoeken.

2. Theoretisch kader

2.1 Verblijfsarrangementen en arbeidsmarktparticipatie

Om te verklaren waarom verblijfsarrangementen invloed hebben op arbeidsmarktparticipatie, worden doorgaans twee redenen genoemd, namelijk: selectie en causaliteit.

Ten eerste, mensen die voor bepaalde verblijfsarrangementen kiezen, verschillen op bepaalde kenmerken van elkaar en deze kenmerken hebben op hun plaats weer invloed op de arbeidsmarktparticipatie. Er is hier dus sprake van een mogelijk schijnverband. Een kenmerk waarop ouders met verschillende verblijfsarrangementen van elkaar verschillen is het gewerkte aantal uren voor de echtscheiding. Namelijk, des te actiever een ouder is op de arbeidsmarkt, des te waarschijnlijker het is dat de kinderen niet bij die ouder zullen wonen of dat deze ouders voor co-ouderschap zullen kiezen (Bakker & Mulder, 2009; Bakker & Mulder, 2013; Kalmijn & De Graaf, 2000; Poortman & Van Gaalen, 2017). Het aantal arbeidsuren voor de scheiding is namelijk een indicator voor de arbeidsuren na de scheiding. Dit is het geval door het kunnen continueren van arbeid en de mogelijkheid om na scheiding het aantal arbeidsuren te verhogen vanwege het hebben van extra tijd (De Regt et al., 2012). Ten slotte is een kenmerk van co-ouders dat zij over het algemeen een hoge opleiding hebben genoten (Bakker & Mulder, 2013; Poortman & Van Gaalen, 2017; Spruijt & Duindam, 2009). Mensen met een hoge opleiding besteden namelijk doorgaans ook meer uur op de arbeidsmarkt dan mensen met een lage opleiding (Vlasblom et al., 2013), wat hoogstwaarschijnlijk doorgezet wordt na de scheiding. Er kan dus geconcludeerd worden dat co-ouders en uitwonende ouders tot een selectieve groep behoren wat betreft opleidingsniveau en arbeidsdeelname. Deze selectiviteit kan ten grondslag liggen aan een mogelijk schijnverband tussen de verblijfsarrangementen en arbeidsmarktparticipatie van gescheiden ouders, waarbij co-ouders en uitwonende ouders meer participeren op de arbeidsmarkt dan inwonende ouders.

Ten tweede is er sprake van een mogelijk causaal verband tussen de verblijfsarrangementen van kinderen en de arbeidsdeelname van ouders. Namelijk, hoe meer tijd een persoon besteedt aan onbetaalde arbeid, zoals de zorg voor de kinderen, hoe minder tijd diegene over heeft om te besteden aan betaalde arbeid (Duncan & Hoffman, 1985; Raz-Yurovich, 2013; Van Damme, Kalmijn & Uunk, 2009). Een dag heeft namelijk maar 24 uur en voor de verdeling daarvan moeten keuzes gemaakt worden. Huishoudelijke taken en betaalde arbeid kunnen dus gezien worden als concurrerende taken (Raz-Yurovich, 2013). Inwonende ouders, die meer zorg dragen voor de kinderen dan uitwonende ouders, zouden dus volgens

deze redenering minder kunnen werken dan uitwonende ouders. Co-ouders zitten hier tussenin, aangezien zij de zorglast van de kinderen evenredig verdelen.

Uit zowel het selectie argument als het causale mechanisme, valt de volgende hypothese af te leiden:

(H1) De arbeidsmarktparticipatie is het hoogst voor de uitwonende ouders (i.c. kind woont niet bij de ouder), gevolgd door respectievelijk co-ouders en inwonende ouders (i.c. kind woont bij de ouder).

Eerder onderzoek laat vooral indirect bewijs zien voor de hypothese. Het bewijs hiervoor is te vinden in studies naar sekseverschillen in inkomensverlies na scheiding (De Regt et al., 2013; Jansen et al., 2009; Poortman, 2000; Raz-Yurovich, 2013; Stier et al., 2001; Van der Lippe & Van Dijk, 2002). Voor de mindere financiële positie van vrouwen na de scheiding wordt namelijk vaak de voogdij voor de kinderen als verklaring gegeven. Door deze zorglast hebben zij minder tijd en energie over om het financiële verlies na scheiding te overbruggen door middel van betaalde arbeid, in tegenstelling tot mannen. Dit suggereert dat indirect de verblijfsarrangementen met een hoge zorglast een beperkende rol spelen bij de arbeidsmarktparticipatie. Het effect van verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie is echter nog nooit expliciet onderzocht.

2.2 Verschillen naar sekse ouder

Traditioneel gezien richt de vrouw zich binnen een huwelijk op huishoudelijke taken en de zorg voor de kinderen, terwijl de man zich specialiseert in zijn rol op de arbeidsmarkt (Becker, 1981). Tegenwoordig uit deze verhouding zich in een grotere verantwoordelijkheid van de vrouw in de zorg voor de kinderen dan de verantwoordelijkheid van mannen. Zelfs al hebben de ouders tegenwoordig doorgaans een egalitaire verdeling in huishoudelijke taken, dan toch voelen vrouwen een grotere verantwoordelijkheid voor de zorg voor de kinderen dan mannen (Bakker & Karsten, 2013). Vrouwen worden dus nog sterker beperkt in hun mogelijkheid om deel te kunnen nemen aan de arbeidsmarkt als ze de zorg voor de kinderen hebben door hun primaire opvoedersrol van oudsher. Concluderend kan er worden beargumenteerd dat vrouwen een versterkend effect kunnen ervaren van de verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie in vergelijking met mannen. Op basis van deze redenering kan de volgende hypothese worden geformuleerd:

(H2) Het effect van de verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie is groter voor vrouwen dan voor mannen

Onderzoek dat deze hypothese bevestigt, is ook in dit geval grotendeels indirect. Voorgaand onderzoek onderstreept dat vrouwen meer druk en verantwoordelijkheidsgevoel voelen voor de zorg voor de kinderen dan de vader, wat suggereert dat de vrouw meer beperkt zal worden in haar mogelijkheid om deel te nemen aan de arbeidsmarkt wanneer zij de zorg voor de kinderen draagt (Bakker & Karsten, 2013; Nomaguchi & Milkie, 2003; Voydanoff, 2002). Daarnaast laat indirect bewijs voor deze hypothese zien dat moeders meer tijdsdruk ervaren wanneer zij de zorg voor het kind dragen dan vaders (Van der Heijden et al., 2016). Doordat vaders deze tijdsdruk blijkbaar minder ervaren, kan er worden aangenomen dat mannen waarschijnlijk de ruimte hebben om meer arbeidsuren te maken dan vrouwen.

2.3 Verschillen naar leeftijd kind

De zorg voor kinderen vraagt over het algemeen veel tijd van ouders. Vooral in de jonge jaren van kinderen wordt er beroep gedaan op een groot deel van de tijd van ouders, aangezien zij doorgaans intensievere zorg nodig hebben. Echter, als de kinderen ouder worden, worden zij gewoonlijk zelfstandiger waardoor zij minder afhankelijk zijn van hun ouders (Leibowitz, Klerman & Waite, 1992). Ouders hebben op hun beurt weer meer tijd over als de kinderen ouder zijn, welke gestoken zou kunnen worden in meer arbeidsuren. Verblijfsarrangementen waarbij er sprake is van een hoge zorglast, zoals bij inwonende ouders en co-ouders, zullen dus minder beperkend zijn voor deelname aan de arbeidsmarkt wanneer de kinderen ouder zijn. De mate van het effect van de verschillende verblijfsarrangementen op de arbeidsmarktparticipatie van ouders zou dus kunnen afnemen naarmate het kind ouder wordt. Op basis van deze redenering kan de volgende hypothese worden geformuleerd:

(H3) Het effect van verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie neemt af naarmate het kind ouder is

Verschillende studies die onderzoek hebben gedaan naar de arbeidsparticipatie van ouders met jonge kinderen, hadden als resultaat dat zij vaak intensievere zorg nodig hebben dan oudere kinderen waardoor ouders minder tijd kunnen besteden aan betaalde arbeid. (Leibowitz et al., 1992; Van Damme, Kalmijn & Uunk, 2009). Er is echter weinig onderzoek gedaan naar deze

kwestie onder gescheiden ouders en de onderzoeken die hiernaar gedaan zijn, waren vooral gericht op vrouwen, aangezien zij vaak het hoofdverblijf voor de kinderen vormen (Van Damme, Kalmijn & Uunk, 2009). Onderzoek laat dus alleen indirect bewijs zien voor de hypothese dat het effect van de verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie afneemt naargelang de leeftijd van het kind. Glorieux en Minnen (2004) laten met hun onderzoek echter tegengesteld voor deze hypothese horen. Onderzoek van hen wijst er namelijk op dat de extra tijd die ouders over hebben met oudere kinderen doorgaans niet gestopt wordt in betaalde arbeid, maar in het huishouden of in andere activiteiten.

3. Methode

3.1 Data

Voor het testen van de hypothesen wordt in dit onderzoek gebruikt gemaakt van de data van de eerste wave van de survey New Families in The Netherlands (NFN; Poortman, Van der Lippe, & Boele-Woelki, 2014), welke is uitgevoerd in 2012-2013. De eerste wave van de NFN is een multi-actor design, wat betekent dat beide ouders van het voormalig huishouden zijn benaderd, waardoor er zowel op individueel als op huishoudelijk niveau informatie beschikbaar is. De NFN is gebaseerd op een willekeurige steekproef van voormalig getrouwde¹ en voormalig samenwonende stellen met één of meer kinderen jonger dan 18 jaar. De respondenten zijn allemaal uit elkaar gegaan in 2010, nadat de nieuwe echtscheidingswet van kracht is gegaan in 2009. De data is verzameld door de Universiteit Utrecht en de steekproef is getrokken door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in Nederland. Beide ouders kregen een uitnodiging per post om te participeren aan het onderzoek, waarin ze gevraagd werd een online vragenlijst of een papieren vragenlijst in te vullen. In 30% van de gevallen participeerden beide ouders van het voormalig huishouden aan het onderzoek. Wanneer er louter gekeken wordt naar het huishoudensniveau waarbij ten minste één ouder participeerde, ligt het responspercentage veel hoger, namelijk op 57% ($n = 3416$). Op individueel niveau, lag de respons rate uiteindelijk op ongeveer 39% ($n = 4481$), met een hogere respons onder voormalig getrouwde stellen dan onder voormalig samenwonende stellen (43%, respectievelijk 32%). In een land met over het algemeen lage responspercentages (De Heer & De Leeuw, 2002) is dit een relatief hoge respons, vooral aangezien deze mensen destijds in een moeilijke, turbulente tijd van hun leven

¹ Onder getrouwde stellen vallen in dit onderzoek ook geregistreerde partners, aangezien dit slechts een kleine groep bedraagt en zij volgens de wet vergelijkbaar zijn met elkaar.

zaten en vanwege hoe specifiek de groep ‘gescheiden ouders’ is. Wanneer deze data wordt vergeleken met representatieve data van Nederland kan worden gezien dat mannen, jonge mensen, mensen met een niet-westerse achtergrond, mensen uit stedelijke gebieden, mensen met een laag inkomen en mensen met een uitkering ondergerepresenteerd zijn in de data. Daarentegen zijn mannen met kinderen die officieel op hun adres staan ingeschreven oververtegenwoordigd in de data. Van de groep ex-samenwonenden waren mensen uit stedelijke gebieden en mannen met minder dan twee kinderen ondergerepresenteerd in de data (Poortman, Van der Lippe & Boelewoelki, 2014).

Voor deze analyse zijn alleen respondenten die een minderjarig kind hebben uit een heteroseksuele relatie geselecteerd ($n = 4327$). Daarnaast zijn respondenten die een ander verblijfsarrangement dan een moeder-, vaderverblijf of co-ouderschap hebben ingevuld uitgesloten van de analyse. Als laatste zijn personen van 65 jaar en ouder niet in de analyse meegenomen, aangezien zij geen deel uitmaken van de werkende bevolking. Respondenten die op minstens één van de gebruikte variabelen een missende waarde hebben zijn verwijderd door middel van listwise deletion. De selectie heeft geresulteerd in een steekproef van 4190 respondenten, waarvan 1755 mannen en 2435 vrouwen.

3.2 Operationalisering

Afhankelijke variabele

De arbeidsmarktparticipatie van respondenten is geoperationaliseerd in het aantal arbeidsuren per week van de respondent volgens zijn/haar contract. De respondenten hadden de mogelijkheid zelf het aantal uur per week in te vullen. Mocht de respondent meerdere banen hebben, dan werd gevraagd naar het aantal arbeidsuren per week van de baan die het meeste uur per week kostte volgens zijn/haar contract. Daarnaast, mocht de respondent zelfstandig ondernemer zijn, werd gevraagd naar het gemiddeld aantal uur dat de respondent normaliter werkt per week. Verder waren er respondenten die een onwerkelijk hoog aantal arbeidsuren op hebben gegeven bij de vraag naar arbeidsuren per week volgens het contract. Dit is als volgt opgelost: de respondenten die op de vraag hebben geantwoord met 80 uur of meer, hebben de waarde 80 gekregen. Daarnaast hebben de niet-werkenden de waarde 0 gekregen in de variabele. Het gemiddelde aantal arbeidsuren na scheiding per week is 28 uur, zoals te zien is in Tabel 1.

Onafhankelijke variabele

Elke respondent is gevraagd om één kind te selecteren voor het invullen van de vragenlijst, namelijk de ‘focal child’, op basis van de leeftijd van het kind. De ‘focal child’ is op de volgende wijze geselecteerd: respondenten met kinderen jonger dan 10 jaar, is gevraagd om het oudste kind te selecteren en respondenten met één kind of meer van 10 jaar of ouder is gevraagd de jongste te selecteren. Zodoende hebben alle respondenten één kind opgegeven die in dit onderzoek dient als de ‘focal child’. Vervolgvragen zijn vervolgens beantwoord op basis van het geselecteerde kind.

Om de onafhankelijke variabele ‘verblijfsarrangementen’ te meten werd er aan de respondenten gevraagd bij welke ouder de ‘focal child’ momenteel het grootste deel van de tijd verblijft. Hierbij konden de respondenten kiezen uit ‘bij mij’ ($N = 1728$), ‘bij de ex-partner’ ($N = 1029$) of ‘bij allebei (ongeveer) even veel’ ($N = 1256$). De betreffende antwoorden hierop zijn gecodeerd in dichotome variabelen: inwonende ouder (0 = niet, 1 = wel), uitwonende ouder (0 = niet, 1 = wel) en co-ouder (0 = niet, 1 = wel). Uit Tabel 1 kan worden opgemaakt dat het moederverblijf het meeste voorkomt onder de respondenten, echter verschillen de rapportages tussen mannen en vrouwen.

Interactievariabelen

De eerste interactieterm die in de analyse meegenomen zal worden is de interactie tussen de sekse van de respondent en de verschillende verblijfsarrangementen. Dit is een dichotome variabele waarbij men kon antwoorden door een keuze te maken uit ‘man’ of ‘vrouw’ (0 = man, 1 = vrouw). De interactievariabele is gemaakt door sekse te vermenigvuldigen met de dichotome variabelen van de verschillende verblijfsarrangementen, namelijk inwonende ouder, uitwonende ouder en co-ouderschap.

De tweede interactieterm die in dit onderzoek wordt meegenomen is de interactie tussen de leeftijd van het kind en de verschillende verblijfsarrangementen. In het onderzoek is naar de geboortedatum van de ‘focal child’ gevraagd. Door de onderzoekers is dit in het databestand omgezet naar de leeftijd in jaren van het kind. De interactievariabele is gemaakt door de leeftijd van het kind te vermenigvuldigen met de dichotome variabelen van de verblijfsarrangementen.

Controlevariabelen

In dit onderzoek zullen ook een aantal controlevariabelen in de analyse meegenomen worden. Allereerst de selectievariabelen zoals benoemd in de theoriesectie, welke zowel samenhangen met de verblijfsarrangementen als het aantal werkuren na echtscheiding. Dit behelst de variabelen ‘opleidingsniveau’ en ‘aantal arbeidsuren per week voor de scheiding’. Het opleidingsniveau van de respondenten is gemeten door te vragen naar het hoogst behaalde opleidingsniveau. De variabele is geoperationaliseerd in tien categorieën (1=lagere school niet afgemaakt; 2=alleen lagere school; 3=LBO, huishoudschool, LHNO, VMBObasis/kader; 4=Mavo, Ulo, Mulo, VMBO gemengd/theoretisch; 5=Havo, MMS; 6=VWO, HBS, Atheneum, Gymnasium; 7=MBO, KMBO; 8=HBO, kandidaatsexamen; 9=Universiteit en 10=Postacademisch). Daarnaast, om het aantal arbeidsuren voor scheiding te meten, is aan de respondenten gevraagd in te vullen hoeveel uur zij volgens hun contract werkten per week in het jaar voor de scheiding. De mensen die aangegeven hebben meer dan 80 uur in de week te hebben gewerkt, hebben de waarde 80 gekregen. Verder hebben de respondenten die aangegeven hebben destijds niet te hebben gewerkt, de waarde 0 gekregen.

Daarnaast zullen er een aantal andere (gangbare) controlevariabelen meegenomen worden in de analyses. Allereerst de leeftijd van de respondent, welke is gemeten in jaren. Om multicollineariteit tussen de leeftijd van de respondent en de leeftijd van het ‘focal’ kind uit te sluiten, is er gekeken naar de correlatie tussen de twee variabelen. De correlatiecoëfficiënt is uitgekomen op 0.652, wat duidt op een sterke samenhang tussen de variabelen maar niet duidt op problemen van multicollineariteit. Verder wordt er gecontroleerd voor het al dan niet hebben van een nieuwe partner na scheiding, aangezien het hebben van een nieuwe partner de financiële lasten kan verlichten en dit van invloed kan zijn op de arbeidsuren na de scheiding (Jansen, Mortelmans & Snoeckx, 2009). Aan de respondenten is gevraagd of zij een nieuwe partner hebben, waarbij men kon kiezen uit de volgende antwoordmogelijkheden: geen vaste partner, latrelatie, samenwonend of getrouwd. De controlevariabele ‘nieuwe partner’ is geoperationaliseerd in een dummy variabele waarbij de laatste drie antwoordmogelijkheden zijn samengevoegd (0 = geen partner, 1 = nieuwe partner). Ten derde zal er gecontroleerd worden voor voormalig getrouwd/voormalig samenwonenden aangezien de sample uit deze twee groepen bestaat. Dit is geoperationaliseerd in een dichotome variabele (0 = voormalig samenwonend, 1 = voormalig huwelijk). Als laatste wordt er gecontroleerd voor het hebben van meer kinderen met de ex-partner dan de ‘focal child’ alleen, aangezien meer kinderen ook doorgaans meer tijd kosten en dit causaal gezien ten koste kan gaan van de tijd die gestoken

kan worden in arbeid. Dit is geoperationaliseerd als een continue variabele, waarbij de respondenten zelf konden invullen hoeveel kinderen zij hebben met de ex-partner.

Tabel 1. Beschrijvende statistieken van arbeidsuren, verblijfsarrangementen en controlevariabelen¹

Variabelen	Totaal			Vaders			Moeders		
	Mean	S.D.	Range	Mean	S.D.	Range	Mean	S.D.	Range
Werkuren na scheiding	27.56	14.50	0-80	34.77	13.71	0-80	22.37	12.72	0-80
Inwonende ouder	.41	-	0-1	.05	-	0-1	.68	-	0-1
Co-ouder	.30	-	0-1	.35	-	0-1	.26	-	0-1
Uitwonende ouder	.25	-	0-1	.56	-	0-1	.02	-	0-1
Opleidingsniveau	6.59	1.93	1-10	6.63	2.01	1-10	6.56	1.86	1-10
Werkuren voor scheiding	28.14	14.19	0-80	38.12	10.48	0-80	20.94	11.99	0-80
Leeftijd	42.06	6.88	21-64	44.05	6.68	23-64	40.63	6.67	21-60
Nieuwe partner	.53	-	0-1	.57	-	0-1	.50	-	0-1
Huwelijk	.75	-	0-1	.77	-	0-1	.73	-	0-1
Aantal Kinderen	1.91	.80	0-10	1.94	.79	1-7	1.89	.81	1-10
Sekse	.58	-	0-1	-	-	-	-	-	-
Leeftijd kind	10.05	3.89	0-17	10.23	3.75	0-17	9.92	3.97	0-17
<i>N</i>	4190			1755			2435		

¹ Voor dichotome variabelen wordt geen Standaard Deviatie gegeven

3.3 Analytische strategie

Om de eventuele effecten van de verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie te meten en te onderzoeken of het effect afneemt naargelang de sekse van de ouder en de leeftijd van het kind, wordt in deze studie gebruik gemaakt van een multiple regressie. Om dit te kunnen doen zullen er in dit onderzoek vijf modellen worden geschat. Het eerste model zal kijken naar de invloed van de verschillende verblijfsarrangementen op de arbeidsmarktparticipatie van de ouder in het algemeen, waarbij er gecontroleerd wordt op de gewone controlevariabelen: leeftijd respondent, nieuwe partner, huwelijk, aantal kinderen, sekse respondent en leeftijd kind. Om te toetsen of de dichotome variabelen voor verblijfsarrangementen tezamen significant zijn, zal er een incremental F-test worden uitgevoerd. Deze resultaten zullen enkel worden gerapporteerd in de tekst. Ditzelfde geldt voor Model 2, waar de selectievariabelen worden toegevoegd aan het model, namelijk de opleiding van de respondent en de gemaakte arbeidsuren voor de scheiding. Vervolgens zal in Model 3 de interactieterm tussen sekse ouder

en de dichotome variabelen voor verblijfsarrangementen worden meegenomen in de analyse. In Model 4 zal hetzelfde worden gedaan als in Model 3, alleen zal in dit geval de interactieterm tussen de leeftijd van het kind en de verblijfsarrangementen worden toegevoegd. Om te toetsen of de verblijfsarrangementen en de interactieterm tezamen significant zijn, zal er eerst een incremental F-test worden uitgevoerd. Deze resultaten worden ook in dit geval enkel gerapporteerd in de tekst. Voor het laatste model, namelijk Model 5, zullen beide interactietermen worden meegenomen in de analyse.

4. Resultaten

4.1 Effecten van verblijfsarrangementen op werkuren

Om de eerste hypothese, namelijk *‘De arbeidsmarktparticipatie is het hoogst voor de uitwonende ouders (i.c. kind woont niet bij de ouder), gevolgd door respectievelijk co-ouders en inwonende ouders (i.c. kind woont bij de ouder)’*, te testen, werd er in het eerste model gekeken naar de invloed van de verschillende verblijfsarrangementen op de arbeidsparticipatie van de respondent over het algemeen, gecontroleerd voor het geslacht van de respondent, de leeftijd van de respondent, de leeftijd van de ‘focal child’, het aantal kinderen van de respondent met de ex-partner, het al dan niet hebben van een nieuwe partner en voormalig samenwonenden of voormalig getrouwden. De verwachting was dat de arbeidsmarktparticipatie het hoogst zou zijn bij uitwonende ouders, gevolgd door respectievelijk co-ouders en inwonende ouders. De uitkomsten hiervan kunnen we zien in Tabel 2, Model 1.

Uit de incremental F-test (niet in de resultaten getoond) waarbij we Model 1 met en zonder de dummies van verblijfsarrangementen vergelijken, blijkt dat de verschillende verblijfsarrangementen tezamen een significant effect hebben op arbeidsuren (R^2 change = .017; F change = 30.475; $p < .001$). Verder, wanneer we kijken naar de losse effecten van verblijfsarrangementen op arbeidsuren, kan uit Tabel 2 - Model 1 worden opgemaakt dat er een significant verschil is tussen de arbeidsuren van inwonende ouders en co-ouders ($b = 4.856$; $t = 9.214$; $p < .001$). Ouders met een inwonend kind werken dus ongeveer 4.9 uur minder dan co-ouders. Tevens is er een significant verschil gevonden in arbeidsuren tussen inwonende ouders en uitwonende ouders ($b = 5.100$; $t = 7.181$; $p < .001$).

Tabel 2. Meervoudige regressieanalyse met arbeidsuren per week als afhankelijke variabele en de verblijfsarrangementen als centrale onafhankelijke variabelen.

Variabelen	Model 1		Model 2	
	B	S.E.	B	S.E.
(Constant)	25.615***	1.591	4.842**	1.550
Co-ouder ¹	4.856***	.527	2.368***	.472
Uitwonende ouder ¹	5.100***	.710	3.303***	.629
Leeftijd	.066	.041	-.039	.036
Huwelijk	1.147*	.494	1.380**	.436
Nieuwe partner	1.333**	.410	.270	.363
Aantal kinderen	-.389	.270	.006	.240
Leeftijd focal child	.078	.073	.278***	.065
Sekse	-8.867***	.589	-1.565**	.568
Opleidingsniveau	-	-	.821***	.095
Arbeidsuren voor scheiding	-	-	.511***	.016
<i>N</i>	4190		4190	
<i>R</i> ²	.204		.381	

¹ Inwonende ouders als referentiegroep, *** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

Dit betekent dat ouders met een uitwonend kind gemiddeld 5.1 uur meer werken dan ouders met een inwonend kind. Ten slotte, al is dit niet in de tabel opgenomen, is er geen significant verschil in arbeidsuren gevonden tussen co-ouders en uitwonende ouders ($b = .800$; $t = 1.333$; $p = .183$). Kortom, volgens de analyses werken inwonende ouders over het algemeen minder dan zowel co-ouders als uitwonende ouders. Daarnaast hebben een aantal controlevariabelen een significant effect op de arbeidsuren, namelijk de controlevariabelen huwelijk, nieuwe partner en sekse respondent. Dit wil zeggen dat voormalig getrouwden gemiddeld meer uur werken dan voormalig samenwonenden, dat respondenten met een nieuwe partner tevens meer werken dan respondenten zonder nieuwe partner en dat vrouwen significant minder werken dan mannen. We kunnen dus concluderen dat de verschillen tussen de verblijfsarrangementen in de verwachte richting zijn.

In Model 2 wordt er naast de gewone controlevariabelen ook voor de selectievariabelen gecontroleerd, namelijk opleidingsniveau en werkuren voor scheiding. Ook in dit geval blijkt

er uit de incremental F-test (niet in de resultaten getoond) waarbij we Model 2 met en zonder de dichotome variabelen van verblijfsarrangementen vergelijken, dat de verschillende verblijfsarrangementen een significant effect hebben op de arbeidsuren (R^2 change = .005; F change = 11.480; $p < .001$). Door de toename in verklaarde variantie, verklaren de predictoren tezamen de arbeidsuren nu voor 38%. Uit Tabel 2 – Model 2 blijkt dat de arbeidsuren van inwonende ouders significant verschillen van dat van co-ouders ($b = 2.368$; $t = 5.022$; $p < .001$). Dit betekent dat co-ouders gemiddeld ongeveer 2.4 uur meer werken dan ouders met een inwonend kind. Daarnaast is gebleken dat ook de arbeidsuren van inwonende ouders en uitwonende ouders significant van elkaar verschillen ($b = 3.303$; $t = 5.252$; $p < .001$). Dit wil zeggen dat ouders met een uitwonend kind gemiddeld ongeveer 3.3 uur meer werken dan ouders met een inwonend kind. Als laatst (dit is niet opgenomen in de tabel) blijkt dat de arbeidsuren van de co-ouders tevens significant verschillen van de arbeidsuren van uitwonende ouders ($b = 1.250$; $t = 2.348$; $p = .019$). Dit betekent dat ouders met een uitwonend kind gemiddeld ongeveer 1.3 uur meer werken dan co-ouders. Daarnaast kunnen we uit de tabel opmaken dat verschillende controlevariabelen een significant effect hebben op de arbeidsuren, namelijk: huwelijk en sekse respondent. Dit wil zeggen dat voormalig getrouwden gemiddeld meer werken dan voormalig samenwonenden en dat vrouwen gemiddeld minder werken dan mannen. Daarnaast hebben de selectievariabelen opleidingsniveau en arbeidsuren voor echtscheiding een positief significant effect op de arbeidsuren van de respondent. Dit betekent dat des te hoger het opleidingsniveau en de werkuren voor echtscheiding, des te meer arbeidsuren de respondent na de scheiding maakt.

Wanneer Model 2 vergeleken wordt met Model 1 kunnen we zien dat de verschillen tussen de verschillende verblijfsarrangementen kleiner zijn geworden na toevoeging van de selectievariabelen, op de verschillen met uitwonende ouders na. De effecten zijn ook na controle van deze variabelen nog significant. Kortom, we kunnen concluderen dat Hypothese 1, namelijk ‘*De arbeidsmarktparticipatie is het hoogst voor de uitwonende ouders (i.c. kind woont niet bij de ouder), gevolgd door respectievelijk co-ouders en inwonende ouders (i.c. kind woont bij de ouder)*’, is bevestigd, ook als er gecontroleerd wordt voor de selectievariabelen.

Tabel 3. Meervoudige regressieanalyse met arbeidsuren per week als afhankelijke variabele en de verblijfsarrangementen en de interactievariabelen als onafhankelijke variabelen.

Variabelen	Model 3		Model 4		Model 5	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
(Constant)	6.062**	1.751	3.643*	1.625	4.865**	1.714
Co-ouderschap ¹	.803	1.012	4.118**	1.222	2.593	1.811
Uitwonende ouder ¹	.2311*	.973	6.108***	1.322	4.918**	1.381
Leeftijd	-.039	.036	-.041	.036	-.041	.036
Huwelijk	1.378**	.436	1.361**	.436	1.362**	.436
Nieuwe partner	.254	.363	.245	.363	.232	.363
Aantal kinderen	.003	.240	.015	.240	.011	.241
Leeftijd focal child	.277***	.066	.392***	.081	.382***	.094
Sekse	-2.798**	.987	-1.455*	.569	-2.600**	.650
Opleidingsniveau	.815***	.095	.829***	.095	.822***	.095
Arbeidsuren voor scheiding	.509***	.016	.512***	.016	.510***	.016
Sekse * co-ouderschap	2.124	1.143	-	-	1.939	1.461
Sekse * uitwonend	-1.123	1.944	-	-	-.920	1.812
Leeftijd * inwonend	-	-	-.171	-.110	-.162	.107
Leeftijd * uitwonend	-	-	-.272*	.113	-.246*	-.057
<i>N</i>	4190		4190		4190	
R ²	.382		.382		.383	

¹Inwonende ouders als referentiegroep, *** p<.001, ** p<.01, * p<.05

4.2 Verschillen naargelang sekse

Om Hypothese 2 te testen is in Model 3 de interactie tussen de verschillende verblijfsarrangementen en sekse toegevoegd aan de analyse. Hypothese 2 luidt als volgt: *‘Het effect van de verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie is groter voor vrouwen dan voor mannen’*. Eerst is getoetst of de interactie tussen de dichotome variabelen voor verblijfsarrangementen en sekse in totaal iets toevoegen aan het model. Dit blijkt echter niet zo te zijn (R^2 change = .001; F change(2, 4175) = 2.329; $p = .072$). Er is dus onvoldoende bewijs gevonden dat het effect van verblijfsarrangementen op arbeidsuren varieert tussen mannen en vrouwen. Dit wordt bevestigd in Tabel 3 – Model 3 door de niet-significante interactietermen.

4.3 Verschillen naargelang de leeftijd van het kind

Voor het testen van Hypothese 3 zal de interactieterm tussen de leeftijd van het kind en de verblijfsarrangementen meegenomen worden in de analyse van de verblijfsarrangementen op arbeidsuren. Hypothese 3 luidt als volgt: *“Het effect van verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie neemt af naarmate het kind ouder is”*. Allereerst is getoetst of de interacties tussen de verblijfsarrangementen en de leeftijd van het kind in totaal iets toevoegen aan het model. Uit de resultaten van deze toets is gebleken dat het effect van de verschillende verblijfsarrangementen inderdaad varieert naargelang de leeftijd van het kind (R^2 change = .001; F change(2, 4177) = 4.674; $p = .009$).

Uit Tabel 3 – Model 4 kunnen we opmaken dat de verschillen in arbeidsuren tussen de verblijfsarrangementen kleiner worden naarmate het kind ouder wordt. Dit valt af te lezen aan de regressie coëfficiënten. Volgens de resultaten uit Tabel 3 – model 4 blijkt dat inwonende ouders significant minder werken dan zowel co-ouders ($b = 4.118$; $t = 3.370$; $p = .001$) als uitwonende ouders ($b = 6.108$; $t = 4.619$; $p < .001$) met baby's. Uitwonende ouders en co-ouders (dit is niet in de tabel weergegeven) verschillen daarentegen niet significant van elkaar in arbeidsuren wanneer het kind nog een baby is ($b = -1.368$; $t = -1.009$; $p = .313$). Dit verschil tussen enerzijds inwonende ouders en anderzijds co-ouders en uitwonende ouders neemt af naarmate het kind ouder wordt, al is dit alleen significant voor uitwonende ouders. Specifiek wordt het verschil tussen ouders met een inwonend kind en ouders met een uitwonend kind kleiner met ongeveer 0,3 uur voor elk jaar dat het kind ouder wordt ($b = -.272$; $t = -2.410$; $p = .016$). Wanneer het kind 17 jaar is, verschillen inwonende ouders en uitwonende ouders in het

aantal arbeidsuren per week nog maar met ongeveer 1.5 uur van elkaar, waarbij de inwonende ouders meer werken dan de uitwonende ouders (berekend als: $6.108 - .272 \cdot 17$). Additionele analyses laten zien dat voor ouders met kinderen van 17 jaar oud het verschil in arbeidsuren tussen inwonende ouders en uitwonende ouders niet langer significant is ($b = 1.477$; $t = 1.500$; $p = .134$). Verder neemt het verschil in arbeidsuren tussen ouders met een inwonend kind en co-ouders niet significant af naarmate het kind ouder wordt ($b = -.171$; $t = -1.557$; $p = .120$). Uit Tabel 3 – Model 4 kunnen we daarnaast opmaken dat dezelfde controlevariabelen een significante invloed hebben op de arbeidsdeelname, namelijk: huwelijk, sekse, opleidingsniveau en arbeidsuren voor echtscheiding significant zijn. Al met al kan er geconcludeerd worden dat alleen het verschil in arbeidsuren tussen inwonende ouders en uitwonende ouders kleiner wordt naarmate het kind ouder wordt.

Uit Tabel 3 – Model 5, kan worden opgemaakt dat wanneer beide interactietermen worden toegevoegd aan de analyse, de bevindingen ongewijzigd blijven. De algemene conclusie die getrokken kan worden is dat uitwonende vaders met baby's significant meer werken dan inwonende vaders met baby's ($b = 4.918$; $t = 3.198$; $p = .001$). Dit verschil in arbeidsuren tussen inwonende vaders en uitwonende vaders wordt kleiner naarmate het kind toeneemt in leeftijd ($b = -.246$; $t = -2.162$; $p = .031$). Opmerking hierbij is wel dat deze hoofdeffecten erg specifiek zijn, waardoor er niet veel waarde aan de uitkomst kan worden gehecht. Kortom, uit de analyses kan er geconcludeerd worden dat zowel Hypothese 2 (*Het effect van de verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie is groter voor vrouwen dan voor mannen*) als Hypothese 3 (*Het effect van verschillende verblijfsarrangementen op arbeidsmarktparticipatie neemt af naarmate het kind ouder is*) niet worden bevestigd.

5. Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om te kijken wat de invloed is van het verblijfsarrangement van kinderen op de arbeidsmarktparticipatie van gescheiden ouders. In eerder onderzoek zijn al bevindingen gedaan over de invloed van echtscheiding op het economisch welzijn van ouders. Over de invloed van verblijfsarrangementen op de arbeidsdeelname van gescheiden ouders was echter nog weinig bekend. Deze studie heeft daarom nieuwe inzichten gegeven in

de effecten van de verschillende verblijfsarrangementen op de arbeidsparticipatie van gescheiden ouders door specifiek co-ouderschap mee te nemen in de analyse en door te onderzoeken of het effect verschilt tussen mannen en vrouwen en verschilt naargelang de leeftijd van het kind. De analyse heeft geleid tot drie conclusies.

Mijn eerste conclusie is dat, ook na rekening te hebben gehouden met de mogelijke selectie op opleidingsniveau en arbeidsuren voor scheiding, ouders met een uitwonend kind doorgaans het meest werken, gevolgd door respectievelijk ouders die de voogdij delen (i.c. co-ouders) en ouders met een inwonend kind. Dit resultaat ligt in lijn met de daarbij opgestelde hypothese. De verschillen blijken dus niet te liggen aan de mogelijke selectiviteit van ouders die voor een bepaald verblijfsarrangement kiezen, zoals co-ouders. Daarnaast bevestigen de resultaten de causale theorie dat de zorglast voor de kinderen inderdaad verantwoordelijk is voor de beperking in het kunnen participeren op de arbeidsmarkt. Eerdere bevindingen omtrent de inkomensdaling van vrouwen na scheiding noemen vaak de zorg voor de kinderen als verklaring. Er was echter nog nooit expliciet onderzoek naar gedaan. Dit onderzoek levert daarom, naar mijn weten, als eerste onderzoek bewijs voor de verklaring dat de zorglast voor de kinderen een beperkende rol speelt op de arbeidsmarktparticipatie van de ouder.

Een tweede conclusie die getrokken kan worden is dat er geen verschil tussen mannen en vrouwen in grootte van het effect van de verschillende verblijfsarrangementen op de arbeidsmarktparticipatie naar voren is gekomen. De theorie suggereerde dat vrouwen doorgaans een grotere verantwoordelijkheid voelen dan mannen als het aankomt op de zorg voor de kinderen, waardoor de zorglast voor de kinderen en grotere beperking voor de arbeidsdeelname van vrouwen zou zijn in vergelijking met mannen. Dit verantwoordelijkheidsgevoel zou zich uiten in grotere verschillen in arbeidsmarktparticipatie tussen de verblijfsarrangementen voor vrouwen ten opzichte van mannen. Dit argument heeft echter weinig steun gekregen vanuit de resultaten. Het resultaat staat daarmee haaks op eerder onderzoek naar de ervaren druk en verantwoordelijkheid van moeders ten opzichte van vaders (Bakker & Karsten, 2013; Nomaguchi & Milkie, 2003; Voydanoff, 2002). Een mogelijke verklaring voor de afwezigheid van verschillen in arbeidsdeelname tussen mannen en vrouwen zou de kleine groep inwonende vaders ($N = 79$) en uitwonende moeders ($N = 48$) kunnen zijn. Om deze reden zijn er in dit onderzoek vooral effecten voor de standaard groepen gevonden, namelijk voor inwonende moeders en uitwonende vaders. Daarnaast zou een mogelijke verklaring kunnen zijn dat mannen en vrouwen die voor co-ouderschap hebben gekozen veel op elkaar lijken.

De derde en tevens laatste conclusie die getrokken kan worden, is dat over het algemeen de verschillen in arbeidsuren tussen de verblijfsarrangementen niet kleiner worden naarmate het kind ouder wordt. Alleen het verschil in arbeidsdeelname tussen uitwonende ouders en inwonende ouders wordt kleiner naarmate het kind ouder wordt. Volgens de theorie zouden bij verblijfsarrangementen met een hoge zorglast, zoals bij inwonende ouders en co-ouders, de zorglast minder beperkend zijn voor arbeidsdeelname als de kinderen ouder zijn. Uit de resultaten is dit echter niet gebleken voor co-ouders en is de hypothese niet bevestigd. Een algemene implicatie zou kunnen zijn dat voor vrouwen de inkomensdaling afneemt naarmate het kind ouder wordt, aangezien de groep inwonende ouders voornamelijk uit vrouwen bestaat.

5.2 Discussie

Naast de bevindingen van dit onderzoek, kunnen er ook suggesties worden gedaan voor vervolgonderzoek. Ten eerste heeft dit onderzoek namelijk alleen het effect van verblijfsarrangementen op de arbeidsmarktparticipatie onderzocht voor heteroseksuele koppels. Zo komt volgens het CBS (2016) echtscheiding het meest voor bij twee vrouwen (30%), gevolgd door respectievelijk echtscheidingen tussen man en vrouw (18%) en twee mannen (15%). Uit onderzoek van het CBS uit 2005 bleek ook dat 9 procent van de homoparen kinderen hebben, al is dit percentage groter voor vrouwenparen dan voor mannenparen. Aangezien homoseksuele koppels niet van elkaar verschillen in sekse en daarom ook geen duidelijke man-vrouw rolverdeling hebben van oudsher, zou het interessant kunnen zijn om te onderzoeken welke verblijfsarrangementen het meest voorkomen onder hen. Daarnaast is er nog nauwelijks onderzoek gedaan naar verblijfsarrangementen na scheiding en economische gevolgen voor homoseksuelen. Om deze reden zou het interessant zijn voor vervolgonderzoek om onderzoek te doen naar het effect van verblijfsarrangementen op de arbeidsmarktparticipatie van homoseksuelen.

Ten tweede, er is in dit onderzoek alleen onderscheid gemaakt tussen inwonende ouders, co-ouders en uitwonende ouders. Er bestaan echter tegenwoordig steeds meer variërende verblijfsarrangementen. In dit onderzoek is er namelijk heterogeniteit binnen de groepen, afhankelijk van hoe vaak de ouder het kind ziet. Ook bij inwonende ouders zie je immers dat de uitwonende ouder een bezoeksregeling heeft en dat de zorglast daarmee kan variëren: een vader die zijn kind eens per maand ziet doet minder dan een vader die zijn kind

eens per week ziet. Om deze reden zou een meer continue opvatting van verblijfsarrangementen wellicht interessant zijn om te onderzoeken.

Ten slotte wordt er in veel onderzoeken genoemd dat hertrouw, naast arbeidsdeelname, een belangrijke compensatie strategie is voor mensen om inkomensdaling na scheiding te compenseren. Vooral voor moeders is gebleken dat arbeidsdeelname niet opweegt tegen de financiële voordelen van hertrouw na scheiding (De Regt, Mortelmans & Marynissen, 2012; Jansen, Mortelmans & Snoeckx, 2009). Hertrouw zou dus een belangrijke verklaring kunnen zijn waardoor ouders minder arbeidsuren maken. Onderzoek hiernaar op arbeidsmarktparticipatie zou dus zeker interessant kunnen zijn.

6. Literatuur

Bakker, W., & Karsten, L. (2013). Balancing paid work, care and leisure in post-separation households: A comparison of single parents with co-parents. *Acta Sociologica*, 56(2), 173-187.

Bakker, W., & Mulder, C. H. (2009). Exploring living arrangements of divorced families in the Netherlands. In seventh meeting of the European Network for the Sociological and Demographic Study of Divorce, Antwerp, Belgium (26th June).

Bakker, W., & Mulder, C. H. (2013). Characteristics of post-separation families in the Netherlands: shared residence versus resident mother arrangements. *GeoJournal*, 78(5), 851-866.

Becker, G. (1981). *A Treatise on the Family*. Cambridge: Harvard University Press.

CBS (2005). *Ruim 50 duizend homoparen*. Geraadpleegd van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2005/46/ruim-50-duizend-homoparen>

CBS (2016). *Vrouwenparen vaker uit elkaar dan mannenparen*. Geraadpleegd van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/13/vrouwenparen-vaker-uit-elkaar-dan-mannenparen>

De Heer, W., & De Leeuw, E. (2002). Trends in household survey nonresponse: A longitudinal and international comparison. *Survey nonresponse*, 41, 41-54.

De Regt, S., Mortelmans, D., & Marynissen, T. (2013). Financial consequences of relationship dissolution: A longitudinal comparison of formerly married and unmarried cohabiting men and women. *Sociology*, 47(1), 90-108.

Dewilde, C. (2002). The financial consequences of relationship dissolution for women in Western Europe. *The gender dimension of social change. The contribution of dynamic research to the study of women's life courses*, 81-110.

Duncan, G. J., & Hoffman, S. D. (1985). A reconsideration of the economic consequences of marital dissolution. *Demography*, 22(4), 485-497.

Geurts, T. (2017). *Woonarrangementen van kinderen na scheiding, contactverlies met de uitwonende ouder en de effectiviteit van het ouderschapsplan*.

Glorieux, I., & Minnen, J. (2004). Kinderen maken het verschil. Over de invloed van kinderen op het tijdsbestedingspatroon van ouders. *Gezinsbeleid in Vlaanderen, tijdschrift van de studiedienst van de Gezinsbond*, 33(1), 2-10.

Jansen, M., Mortelmans, D., & Snoeckx, L. (2009). Repartnering and (re) employment: Strategies to cope with the economic consequences of partnership dissolution. *Journal of Marriage and Family*, 71(5), 1271-1293.

Kalmijn, M., & de Graaf, P.M. (2000). Gescheiden vaders en hun kinderen: Een empirische analyse van voogdij en bezoekfrequentie. *Bevolking en Gezin*, 29(2), 59-84.

Leibowitz, A., Klerman, J. A., & Waite, L. J. (1992). Employment of new mothers and child care choice: Differences by children's age. *Journal of Human Resources*, 112-133.

Manting, D., & Bouman, A. M. (2006). Short-and long-term economic consequences of the dissolution of marital and consensual unions. The example of the Netherlands. *European Sociological Review*, 22(4), 413-429.

Minnen, J., & Glorieux, I. (2004). Kinderen maken het verschil. Over de invloed van kinderen op het tijdsbestedingspatroon van ouders. *Kinderen en een job, Tijdschrift van de Gezinsbond*, 33(1), 2-10.

Nomaguchi, K. M., & Milkie, M. A. (2003). Costs and rewards of children: The effects of becoming a parent on adults' lives. *Journal of Marriage and Family*, 65(2), 356-374.

Poortman, A. R. (2000). Sex differences in the economic consequences of separation: A panel study of the Netherlands. *European sociological review*, 16(4), 367-383.

Poortman, A., Van der Lippe, T. & Boele-Woelki, K. (2014). *Codebook of the survey New Families in the Netherlands (NFN). First wave*. Utrecht: Utrecht University.

Poortman, A. R., & van Gaalen, R. (2017). Shared residence after separation: A review and new findings from the Netherlands. *Family Court Review*, 55(4), 531-544.

Portegijs, W., Boelens, A. and Olsthoorn, L. (2004). *Emancipatiemonitor 2004*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau en Centraal Bureau voor de Statistiek/SCP Publication.

Raz-Yurovich, L. (2013). Divorce penalty or divorce premium? A longitudinal analysis of the consequences of divorce for men's and women's economic activity. *European Sociological Review*, 29(2), 373-385.

Spruijt, E., & Duindam, V. (2009). Joint physical custody in the Netherlands and the well-being of children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51(1), 65-82.

Stier, H., Lewin-Epstein, N., & Braun, M. (2001). Welfare regimes, family-supportive policies, and women's employment along the life-course. *American Journal of Sociology*, 106, 1731 – 1760.

Uunk, W. (2004). The economic consequences of divorce for women in the European Union: The impact of welfare state arrangements. *European Journal of Population/Revue europeenne de demographie*, 20(3), 251-285.

Van Damme, M., Kalmijn, M. and Uunk, W. (2009). The employment of separated women in Europe: Individual and institutional determinants. *European Sociological Review*, 25, 183–197

Van der Heijden, F., Poortman, A. R., & van der Lippe, T. (2016). Children's postdivorce residence arrangements and parental experienced time pressure. *Journal of Marriage and Family*, 78(2), 468-481.

Van der Lippe, T., & van Dijk, L. (2002). Comparative research on women's employment. *Annual Review of Sociology*, 28, 221 – 241.

Vlasblom, J. D., Josten, E., & de Voogd-Hamelink, M. (2013). *Aanbod van arbeid 2012*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Voydanoff, P. (2002). Linkages between the work-family interface and work, family, and individual outcomes: An integrative model. *Journal of family issues*, 23(1), 138-164.